

جایگاه زن از دیدگاه حضرت علی (علیه السلام) در نهج البلاغه

اکرم صدیقی^۱

چکیده:

خداوند متعال انسان‌ها را از دو جنس زن و مرد آفرید و هر کدام را به ویژگی‌ها و صفات خاص آراست، تا با کسب خوبی‌ها و شایستگی‌ها به کلمات معنوی دست یابند. شخصیت و کلمات حضرت علی علیه السلام گویای عظمت و شرافت روحی و نورانیت وی می‌باشد. حضرت علی علیه السلام به عنوان شخصیتی بزرگ در اسلام جایگاه متعالی را برای زن مسلمان ترسیم نموده‌اند. البته باید گفت که سخن کلی نهج البلاغه در زمینه مقام زن همان سخن قرآن است. سیره حضرت ثابت می‌کند که ایشان علی رغم سنت جاهلیت به شخصیت و مقام زن احترام بسیار می‌گذاشته‌اند. در بیان کرامت و منزلت زن همین بسط که او را مظهر جمال و عطوفت الهی معرفی نموده‌اند. در کلامی دیگر از زن به عنوان امانت الهی یاد شده است که همچون امانت‌های دیگر خداوند ارزشمند و قابل احترام می‌باشد و باید آنچنان که شایسته امانت گذاری است از او محافظت و نگهداری شود. در این مقاله که با روش توصیفی تحلیلی تهیه شده است به جایگاه زن از دیدگاه حضرت علی (ع) در نهج البلاغه پرداخته است. بنا به یافته‌های تحقیق فطرت زنان، وظیفه زنان، کرامت زنان، جایگاه مادری زنان، جایگاه همسری زنان، جایگاه زن در خانواده و ... مورد توجه و تاکید حضرت علی (ع) در نهج البلاغه می‌باشد.

کلید واژه‌ها:

زن، نهج البلاغه، دیدگاه، منزلت زن.

^۱ طلبه سطح دو حوزه علمیه بانو امین ره

۱- مقدمه:

از دیدگاه قرآن زن و مرد هویت یکسانی داشته و از موهبت‌های الهی به یک میزان برخوردارند. این دو مایع عفت و آرامش یکدیگرند، اما تفاوت‌های انکارناپذیری نیز بین این دو وجود دارد.

اگر به نظام حقوقی اسلام به صورت مجموعه توجه شود روشن می‌شود که اختلافات حقوقی بین زن و مرد در اسلام دقیقاً بر واقعیت و حکمت استوار است و هر یک به میزان برخورداری از حقوق به وظایفی نیز مکلف گشته‌اند. در این مقاله علاوه بر تکیه بر قرآن می‌خواهیم از دیدگاه حضرت علی علیه السلام با توجه به نهج البلاغه نسبت به جایگاه زن بپردازیم.

سخن نهج البلاغه در زمینه مقام زن همان سخن قرآن است. حضرت علی علیه السلام خود قرآن ناطق است. از زندگی مشترک امام علی علیه السلام با حضرت فاطمه سلام الله علیه می‌توان عمق منزلت زن را در اندیشه والای ایشان دریافت.

نهج البلاغه همان محتوای قرآن است که امیرالمومنین علیه السلام آن را در قالبی نوین و دیگر ریخته است. فقط اینکه قرآن به صورت کلی برای تمام عصرها و نسل‌ها سخن گفته است، اما نهج البلاغه این مسائل کلی را در رابطه با یک ملت مطرح کرده است و نشان داده است که مسائل کلی قرآن را چگونه می‌شود درباره یک ملت به کار برد و با زندگی یک جامعه آن را تطبیق داد.

در نهج البلاغه اصول کلی تازه نیست. اما آنچه که در تطبیق اصول کلی بر مواردش مطرح می‌شود کاملاً تازگی دارد. کسی که می‌خواهد نهج البلاغه را بدون قرآن مورد بررسی قرار دهد مانند کسی است که روح را از کالبد جدا می‌کند. تفکیک قرآن از نهج البلاغه تفکیک روح از کالبد است و برای فهمیدن سیما و چهره و شخصیت واقعی زن در نهج البلاغه باید به قرآن مراجعه کرد و انتقادهای نهج البلاغه را در کنار آن در تطبیق مسئله مورد بحث قرار داد.

زنان در جامعه امروزی با توجه به تهاجم فرهنگ غربی موج مخرب الگوسازی هنرپیشگان و خوانندگان و عاجز ماندن دستگاه‌های آموزشی و رسانه‌های تبلیغی نظام جمهوری اسلامی ایران در تبیین نقش واقعی و اصلی زن، متأسفانه زنان بدون درک مقام و منزلت زنانه‌شان به عرضه جاذبه‌های جنسی خود برای جلب توجه مردان روی آورده‌اند و غرق در مدها و آرایش‌های تحریک آمیز گردیده‌اند.

زنان نه تنها نیمی از جامعه بشری را تشکیل می‌دهند، بلکه بخش موثری برای سعادت جامعه می‌باشند. زنان می‌توانند با عنایت به توانایی و نعمت‌های ویژه‌ای که خداوند متعال در آنان به ودیعه نهاده است تاثیرات گسترده‌ای در جامعه ایجاد نمایند. تنها راه بازگشت آنان بهره‌مندی از کلام امیرالمومنین است.

سیمای زن در نهج البلاغه ترسیم طرحی یک بعدی از چهره زن در قرآن است.

در این مقاله مخاطب را با زن در نقش مادری، همسری، در خانواده و جامعه با توجه به دیدگاه حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه آشنا می‌کنیم.

تحلیل جایگاه زن در نهج البلاغه و سیره حضرت ثابت می‌کند که ایشان با وجود سنت جاهلیت به شخصیت و مقام زن احترام بسیار گذاشته و او را مظهر جمال و عطوفت الهی معرفی کرده است. در کلامی دیگر زن را امانت الهی دانسته که ارزشمند و قابل احترام است و باید آنچنان که شایسته امانت گذاری است از او محافظت و نگهداری شود.

در باب پیشینه تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

مهدی مهریزی در کتاب خود با عنوان **زن در سخن و سیره امام علی (ع)** به نقل مجموعه احادیثی که از قول امام علی (ع) درباره زنان اهتمام ورزیده است. نویسنده کتاب خود را با مطالبی مرتبط با زنان ذیل چهار بخش به طبع رسانده است. بخش نخست، شامل متن عربی سخنان، خطبه‌ها و احادیث امام علی (ع) درباره زنان است که با ترجمه و توضیحاتی مختصر همراه است. در بخش دوم، سیره حضرت علی (ع) در ارتباط با زنان بیان شده است. این بخش به موضوع خانواده، قضاوت‌های حضرت علی (ع) درباره زنان و نیز نقش زنان در دو جنگ جمل و صفین اختصاص دارد. بخش سوم حاوی متن ۱۲ مقاله کوتاه از نویسندگان داخلی و خارجی است که طی آن دیدگاه‌ها و نظرات حضرت علی (ع) درباره زنان بیان شده است.

مریم معین الاسلام و ناهید طیبی در کتاب خود با عنوان **روانشناسی زن در نهج البلاغه** سخنان آسمانی امیرکلام، علی (علیه السلام) را بررسی کرده و هماهنگی آن‌ها با طبیعت و فطرت بشری را مشخص کرده‌اند. از این رو تفاوت‌های زنان و مردان را که عمده‌ترین بحث روان‌شناسی زنان است از نظر علمی تجزیه و تحلیل شده است.

کتاب **شبّهات زن در نهج البلاغه** نوشته نیره فضایی و مدرسه علمیه حضرت خدیجه کبری (س) است که توسط شرکت چاپ و نشر بین الملل منتشر شده است. این کتاب ۱۳ مورد از شبّهات در سخنان منسوب به امیرالمؤمنین را پاسخ داده است؛ به عنوان نمونه نقص ایمان در زنان، نقص بهره مالی زنان، نقص عقل در زنان، تحذیر از زنان و نهی اطلاعات از آنان، سفارش به دوری از زنان و کم‌اعتنایی به آنان، نهی از مشورت با زنان، سلب حق تصرف زنان در امور غیر خودشان، شربودن زن، زنان و فساد در دنیا، عقربودن زن، بهترین ویژگی‌های زنان و بدترین ویژگی‌های مردان، کفربودن غیرت زن، حبس زنان و بازداشتن آنان از معاشرت. نهج البلاغه را یکی از برترین کتب دینی و تاریخی در میان شیعیان دانسته‌اند که حاوی سخنان، نامه‌ها و حکایات و نصایح امیرالمؤمنین به سایرین است؛ همچنین اکثر این سخنان با اعتقادات دینی و اخلاقی مطابقت دارد و می‌توان به راحتی درس‌های اخلاقی آن را دریافت کرد. یکی از موضوعاتی که در نهج البلاغه به آن اشاره شده،

نقش زن در جامعه است. امیرالمؤمنین در سخنان و نامه‌های خود به نقش مهم زنان در اجتماع اشاره کرده و آنان را به عنوان ستون‌های مهمی در ساختار اجتماع معرفی کرده است.

عفت بتول در مقاله ای با عنوان **جایگاه زن در سیره امام علی با تاکید بر نهج البلاغه** معتقد است که یکی از منابعی که از دیرباز در مباحث انتقادی درباره جایگاه و منزلت زن در نگرش دینی مورد استفاده قرار گرفته، کلام امیرالمؤمنین (ع) در نهج البلاغه است.

سکینه صارمی و حسن مجیدی در مقاله ای با عنوان **جایگاه و حقوق زن در نهج البلاغه** به این نتیجه رسیده اند که زن به عنوان امانت الهی یاد شده است که همچون امانت های دیگر خداوند، ارزشمند و قابل احترام می باشد و باید آنچنان که شایسته امانت گذاری است از او محافظت و نگهداری شود. حضرت به احیای حقوق زن از جمله سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و تربیتی، اجتماعی... توجه خاصی مبذول می فرمود. افزون بر آن که مردان را به رعایت حقوق زنان توصیه کرده است.

محبوبه علیزاده نیز در مقاله ای با عنوان **جایگاه زن در نهج البلاغه و فمینیسم با تاکید بر نقش اجتماعی و خانوادگی زنان** به این نتیجه رسیده است که در تعالیم اسلامی از جمله نهج البلاغه نگاه به زن مبتنی بر انسانیت است و از نظر تدبیر شئون اجتماع و دخالت در اداره امور و عمل بین زن و مرد تساوی است و زنان مانند مردان می توانند در جامعه نقش آفرینی و مسئولیت پذیری داشته باشند و در خانواده نیز نقش همسری و مادری برای زنان مورد اهمیت قرار دارد. در تفکرات فمینیستی اصل بر فردگرایی و اومانیسیم است و انسانیت زن، تحت الشعاع جنسیت او قرار گرفته است و هرگونه تفاوت اجتماعی بین زن و مرد، نابرابری و تبعیض جنسی محسوب می شود. فمینیستها، ازدواج و همسری و تشکیل خانواده، بارداری و مادری را مورد انتقاد قرار داده و سرکوب می کنند و طلاق بی تقصیر را تصویب کرده اند. در نتیجه با مقایسه این دو دیدگاه باید از فرهنگ غرب عبرت گرفته و از اقتباس عناصر فرهنگی مخرب غرب و فمینیسم افراطی اجتناب شود.

وجه تمایز این مقاله با مقاله های مشابه در این هست که آنها فقط به شبهات در نهج البلاغه پرداخته اند اما اینجا علاوه به برخی شبهات بیشتر به جایگاه و منزلت زن در نهج البلاغه پرداخته ایم.

درباب ضرورت و اهمیت این مقاله می توان گفت که اگر این تحقیق انجام نشود، زنان جامعه ما با نقش و جایگاه خود در بیان ائمه اطهار و بویژه حضرت علی (ع) آشنا نمی شوند و عدم این آشنایی می تواند باعث تنزل شخصیتی زنان جامعه شود.

۲- مفهوم شناسی :

نهج البلاغه:

معنای لغوی: نهج ، راه و روش روشن

معنای اصطلاحی: راه شیوایی ، راه فصاحت . گزیده‌ای از خطبه ها ، نامه ها و سخنان کوتاه منسوب به علی بن ابی طالب.

۳- جایگاه زن با توجه به دیدگاه حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه:

۳-۱- فطرت زنان:

زن موجودی است با احساسات قوی و ظریف. خداوند حکیم با آفرینش زن می خواست که بخشی از رسالت عظیم و بزرگ تعلیم و تربیت بشر را به عهده او بگذارد. از این رو خواست که او در مسیر تکامل و تعالی گام بردارد. زن مظهر جمال و جلال الهی است که خداوند او را مایه آرامش و سکون شوهر خود قرار داد تا او بتواند خانه و خانواده خود را با عطوفت و مهر آرایش دهد.

امیر سخن در نامه ۳۱ نهج البلاغه می فرماید: زن، گلی لطیف و آسیب پذیر است. این گل لطیف باید در درون حجاب و چادر قرار گیرد، تا از آسیب پذیری او کاسته شود. از همین رو پاسداری از شخصیت زن و مصون نگه داشتن وی از آسیب های گوناگون، وظیفه ای است که خدای عزیز و مهربان بر آن تاکید فراوان نموده است.

فطرت انسان نیز با آزادی های بی حد غریزه جنسی سازگاری ندارد؛ از اینرو تحدید و مهار کردن آن با توجه به سایر نیروهای انسانی، لازم و مطلوب است. در شریعت اسلام هم برای پیشگیری از این انحراف، حجاب و رعایت حریم از سوی زن و مرد سفارش شده است.

اصل گرایش به حجاب نیز امری فطری است. در نگاه ارزشی اسلام، برهنگی یک امر شیطانی به حساب می آید و هر زن مسلمان، با تاکید فطرت، از تبعیت شیطان گریزان است و دوست ندارد او را پیرو شیطان بدانند. زن، مظهر جمال خلقت است. زیبایی وجودی او نیز وی را به راه راست و درست می خواند و زن مسلمان به ندای پاک فطرت، جواب مثبت می دهد و حجاب را عامل حفظ ارزش زن و رسیدن زن به اوج کمال انسانی می داند و آن را رعایت می کند.

اندیشمندان و روان شناسان هم معتقدند که زن در طول تاریخ، برای حفظ مقام و موقعیت خود در برابر مردان، با یک الهام فطری، تلاش کرده است که خود را از دسترسی مرد دور نگاه دارد. حجب و حیا نیز که از ویژگی های فطری زنان است، در حقیقت تدبیر آفرینش برای صیانت گوهر درونی زن و حفظ مقام و موقعیت وی در

پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله):

۳-۲- خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِ وَلِبْنَاتِهِ ، بهترین شما کسانی هستند که بهترین سرپرست و نگهبان برای زنان و دختران خود باشند . (مستند رک ، ج ۱۴ ، ص ۲۵۵)

امام علی علیه السلام:

۳-۳- اللَّهُ فِي النِّسَاءِ وَفِي الْمَلَائِكَةِ وَفِي الْمَلَائِكَةِ وَفِي الْمَلَائِكَةِ ، از خدا بترسید و درباره زنان و زیردستان خود خدا را شاهد و ناظر بگیرید . (نهج البلاغه نامه ۴۷)

امام جعفر صادق علیه السلام:

۳-۴- إِنَّمَا الْمَرْأَةُ لُعْبَةٌ مَنِ اتَّخَذَهَا فَلَا يُضَيِّعُهَا ، همانا زن برای مرد یک دلبز و لعبت است کسی که او را اختیاری کند باید بر حذر باشد که او را تبا و ضایع نسازد . (وسائل ، ج ۱۴ ، ص ۱۱۹)

حضرت علی علیه السلام:

۳-۵- فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَلَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ فَدَارَهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ أَحْسِنِ الصُّحْبَةَ لَهَا لِيَصْفُوَ عَيْشُكَ ، زن ریحانه است نه قهرمان ، تو در هر حال با او مدارا کن و با خوش رفتاری زندگی را در کام خود شیرین نما . (وسائل ، ج ۱۴ ، ص ۱۲)

مولی امیرالمومنین علیه السلام:

۳-۶- لَا تَحْمِلُوا النِّسَاءَ أَثْقَالَكُمْ وَاسْتَغْنُوا عَنْهُنَّ مَا اسْتَطَعْتُمْ ، کارهای سنگین خودتان را بر زنان تحمیل نکنید و تا می توانید در چنین موقعیت ها خود را از آنان بی نیاز بدارید . (فهرست غررالحکم ، ص ۳۸۰)

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم:

۳-۷- الْحَيَاءُ حَسَنٌ وَهُوَ مِنَ النِّسَاءِ أَحْسَنُ وَامْرَأَةٌ لَاهِيَاءَ لَهَا كَطَعَامٍ لَامِلِحَ لَه ، شرم و حیا خوب و پسندیده است اما از زنان پسندیده تر است زنی که حیا ندارد مانند طعامی است که نمک ندارد . (مواظظ عددیه ، ص ۱۸۰)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم:

۳-۸- خَيْرُ مَا يَكْنِزُ الْمَرْءُ، الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ، إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتَهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ ، بهترین گنجینه ها برای مرد زن صالحه و پارسا است هرگاه به او می نگردمسرورش می کند وقتی چیزی از او بخواهد

اطاعت می‌نماید و زمانی که نباشد در غیاب او خود و دیگر امانت‌هایش را محفوظ نگه می‌دارد .
(نهج الفصاحه ، ج ۱، ص ۸۶)

۴- چند شبهه در نهج البلاغه و پاسخ به آن :

هنوز رسوبات جاهلیت در جامعه رواج دارد. یعنی ظاهر جامعه اسلامی است، اما فکرها جاهلی است. متأسفانه ما اسلامی سخن می‌گوییم و جاهلی می‌اندیشیم و آن را به حساب اسلام ناب می‌گذاریم.

بی‌غیرتی را درباره مردها از فرهنگ غرب می‌گیریم و اظهار غیرت را در مورد زن‌ها از فرهنگ جاهلیت اخذ می‌کنیم و این دو را به حساب اسلام ناب می‌گذاریم، و بعد می‌پنداریم که اسلام زن و مرد را یکسان نمی‌داند.

(علامه طباطبایی رضوان الله در تفسیر المیزان)

حضرت علی علیه السلام در این باره می‌فرمایند: « لَيْسَ الْإِسْلَامُ لُبْسَ الْفَرْوِ مَقْلُوباً » یعنی اسلام به صورت یک پوستین وارونه پوشیده شده تا شناخته نشود.

در بسیاری از موارد مسائلی را از بیگانه‌های غرب با مسائلی از رسوبات جاهلیت مخلوط کرده و این معجون را به صورت اسلام درآورده‌ایم، در حالی که نظر قرآن خلاف آن‌هاست. برای نمونه قرآن می‌فرماید: نه درباره ی مجازات مرد آلوده مسامحه کنید و نه درباره ی زن « الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ » هر یک از زن و مرد زناکار را یکصد تازیانه بزنید و در اجرای حکم خدا درباره آنان شما را رأفت فرا نگیرد. (سوره نور آیه ۲)

نیز در مورد سرقت می‌فرماید : هم دست مرد و هم دست زن سارق را قطع کنید « وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ » (سوره مائده آیه ۳۸)

خطبه هشتاد در مورد نکوهش زنها:

بعد فرغه من حرب الجمل فی دم النساء (۱)

مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنَّ النِّسَاءَ نَوَاقِصُ الْإِيمَانِ، نَوَاقِصُ الْحُضُوظِ، نَوَاقِصُ الْعُقُولِ (۲)

فَأَمَّا نُقْصَانُ إِيْمَانِهِنَّ فَقُعُودُهُنَّ عَنِ الصَّلَاةِ وَ الصَّيَامِ فِي أَيَّامِ حَيْضِهِنَّ (۳)

وَأَمَّا نُقْصَانُ حُضُوظِهِنَّ فَمَوَارِيثُهُنَّ عَلَى الْأَنْصَافِ مِنْ مَوَارِيثِ الرِّجَالِ (۴)

وَأَمَّا نُقْصَانُ عُقُولِهِنَّ فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ كَشَهَادَةِ الرَّجُلِ الْوَاحِدِ (۵)

فَاتَّقُوا شِرَارَ النِّسَاءِ، وَ كُونُوا مِنْ خِيَارِهِنَّ عَلَى حَذَرٍ (۶)

وَلَا تُطِيعُوهُنَّ فِي الْمَعْرُوفِ حَتَّى لَا يَطْمَعَنَّ فِي الْمُنْكَرِ .

از سخنان آن حضرت است که پس از خاتمه جنگ جمل در نکوهش زن‌های فرمایند :

گویا توبیخ و سرزنش عایشه و پیروان او نیز منظور باشد. (۱)

ای مردم زن‌ها از ایمان و ارث و خرد کم بهره هستند. (۲)

اما نقصان ایمانشان به جهت نماز نخواندن و روزه نگرفتن است در روزهای حیض. (۳)

و جهت نقصان خردشان آن است که در اسلام گواهی دو زن به جای گواهی یک مرد است. (۴)

و از جهت نقصان نصیب و بهره هم ارث آنها نصف ارث مردان می‌باشد. (۵)

پس از زن‌های بد پرهیز کنید و از خوبشان بر حذر باشید. (۶)

و در گفتار و کردار پسندیده از آنها پیروی نکنید تا در گفتار و کردار ناشایسته طمع نکنند.

مراد از نقص و کمبود در این روایت و نظایر آن نقص نسبی است، نه نقص مطلق. یعنی زنان نسبت به مردان از این سه چیز بهره کمتری دارند، نه آنکه از حد لازم برخوردار نیستند. این گونه نقص به تفاوت‌های طبیعی مرد و زن مربوط می‌شود و عیب و عاری به شمار نمی‌آید. چنانکه در برخی چیزهای دیگر مردان نسبت به زنان نقص و کمبود دارند. مانند: احساسات و رقت قلب.

نکته دیگر آنکه مراد از ایمان اعمال عبادی است مانند نماز و روزه، نه باور قلبی. چنانکه در قرآن کریم در بحث تغییر قبله می‌فرمایند: وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ « و خداوند بر آن نیست که ایمان شما را تباه سازد » (سوره بقره آیه ۱۴۳)

و در روایت آمده که مراد از ایمان نماز است. ولی متأسفانه برخی از منحرفان بدون توجه به این نکات برای حمله به اسلام به این جملات تمسک می‌کنند، و برخی از ساده اندیشان نیز برای دفاع از اسلام به بیان ضعف این گونه روایات و رد آنها می‌پردازند و هر دوی‌را همی‌روند.

نتیجه گیری:

مکتب‌های غیر اسلامی زن را موجودی پست و فرومایه دام شیطان و حیوان بهره‌ده می‌دانند.

اسلام زن را همچون مرد موجودی محترم و باعث به وجود آمدن خیرهای داند.

ملاک برتری در اسلام ایمان و عمل صالح می‌باشد. همانطور که برای مردان جهاد فی سبیل الله ثواب دارد، برای زن‌ها هم خوب شوهرداری جهاد به حساب می‌آید و پاداش آن را دارد. دیدگاه امیرالمومنین علیه السلام

درباره نقش زن دیدگاه اسلام ناب است. آنچه در نهج البلاغه پیرامون شخصیت زنان بیان شده است بر اساس فطرت خلقت و موقعیت زن در نهاد اجتماع و خانواده بوده است.

امام علی علیه السلام زن را این گونه تعریف می کنند: زنان مقام و منزلتی مساوی مردان دارند. با این تفاوت که زنان فطرتی لطیف دارند و بر اساس این فطرت وظایفی خاص دارند.

بنابراین مرد باید در شکست‌ها و ناکامی‌ها تکیه‌گاه زن باشد و در پرتو مهر و عطوفت زن به آرامش و تعالی برسد.

در جایی دیگر امام علی علیه السلام مقام مادری را مورد تقدیس و ستایش قرار داده، که این مقام در درون زن نهاده شده است.

منابع:

قرآن کریم

۱. آصف محمد. مقاله تکریم زن از دیدگاه امیر المومنین (ع) در نهج البلاغه. سال ۱۴۰۰ مرکز نشر جامعه المصطفی اصفهان.
۲. استاد ولی حسین. ترجمه نهج البلاغه. سال نشر ۱۳۹۷ ناشر بنیاد نهج البلاغه. خطبه ۸۰، صفحه ۱۰۶.
۳. احمدی فاطمه، اکتسابی مریم، سلیمانی خراط شهربانو، کتاب شبهات زن در نهج البلاغه و پاسخ به آنها. مدرسه علمیه حضرت خدیجه کبری سلام الله علیها. شرکت چاپ و نشر بین الملل.
۴. بحرانی ابن میثم. شرح نهج البلاغه. سال ۱۳۶۲ جلد ۵. مرکز نشر قم دفتر تبلیغات اسلامی.
۵. پاینده ابوالقاسم، نهج الفصاحه، صفحه ۳۱۸
۶. تمیمی آمدی ناصح الدین، غررالحکم، حدیث ۴۵۴۳۱۹، جلد ۱، صفحه ۲۹۴
۷. جوادی آملی عبدالله. کتاب زن در آینه جمال و جلال. سال نشر ۱۳۷۹. گردآوری محمود لطیفی. ناشر اسرا. صفحه ۲۹۱.
۸. جمالی نصرت‌الله. کتاب زن در نهج البلاغه. سال چاپ ۱۳۸۱. ناشر مهدیه.
۹. دشتی محمد. ترجمه نهج البلاغه. سال ۱۳۷۹. ناشر مشهور قم، تهران.

۱۰. رضی سید شریف . نهج البلاغه. قرن چهارم هجری قمری. خطبه ۸۰، ۱۸۰، نامه ۳۱ .
۱۱. شاملی عباسعلی. مقاله منزلت زن در اندیشه والای امیرالمومنین . سال ۱۳۸۰ .
۱۲. صدوق ابن بابویه. کتاب من لا یحضره الفقیه. جلد ۱. صفحه ۳۷۴.
۱۳. صارمی گروی سکینه ، مجیدی حسن .مقاله جایگاه و حقوق زن در نهج البلاغه . سال ۱۳۹۱ .
۱۴. طباطبایی محمد حسین . سال ۱۳۶۰ . مترجم سید محمد باقر موسوی همدانی . ناشر قم ، دفتر انتشارات اسلامی .
۱۵. فیض الاسلام علینقی . شرح و ترجمه نهج البلاغه. سال ۱۳۷۹. محل نشر تهران . ناشر موسسه چاپ و نشر تالیفات فیض الاسلام . خطبه ۸۰، صفحه ۱۷۹ .
۱۶. فخرالدین ابو حامد عبد الحمیدبن ابی الحدید . شرح نهج البلاغه . جلد ۱۹ . باب ۲۳۱ . صفحه ۶۵
۱۷. فضائی نیره، کتاب شبهات زن در نهج البلاغه. سال انتشار ۱۴۰۱ . محل نشر شرکت چاپ و نشر بین الملل .
۱۸. کلینی محمد بن یعقوب . اصول کافی . ترجمه و شرح آیت الله محمد باقر کمره ای . جلد ۶ . صفحه ۴۰
۱۹. کلینی محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷، جلد ۵، صفحه ۳۵۴
۲۰. کریمی مقدم صدیقه . تکریم زن در نهج البلاغه . سال ۱۳۹۵ .
۲۱. مجلسی محمد باقر . کتاب بحارالانوار. انتشارات اسلامیة . جلد ۳، ۱، ۴۳ . صفحه ۲۲۴، ۱۹۱ .
۲۲. محدث قمی عباس . کلمات قصار . شماره ۱۳۶ . جهاد المراه حسن التبعل .
۲۳. محدث قمی عباس. بیت الاحزان . ترجمه مهدی اشتهااردی. صفحه ۲۴۱ .
۲۴. مکارم شیرازی ناصر . کتاب پیام امام امیر المومنین (ع) شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه . جلد ۳ . صفحه ۲۸۹ .